

POLITICA INTERNACIONAL EUROPEA
Curs 1996-1997
Prof. Esther Barbé

Introducció

- Tema 1.- Evolució de l'ordre europeu
1. Sistema europeu d'estats
  2. Europa bipolar
  3. Europa comunitaria
  4. Nova Europa
  5. Mapa actual de les organitzacions europees

Lectures:

-BARBÉ, E. (1995), *La seguridad en la nueva Europa. Una aproximación institucional: Unión Europea, OTAN y UEO*, Madrid, Los Libros de la Catarata, pp. 61-92 ("Modelos de seguridad").

Bibliografia de referència:

ARCHER, C. (1994), *Organizing Europe. The institutions of integration*, Londres, Edward Arnold.
CALVOCORESSI, P. (1991), *Resilient Europe 1870-2000*, Londres, Longman.

Primera part.- Construcció i evolució de l'Europa bipolar

- Tema 2.- Reconstrucció econòmica
1. L'Europa de postguerra: xifres significatives
  2. El Pla Marshall (1947): la lògica de la contenció
  3. L'OECE (1948): el primer debat sobre el model de construcció europea
  4. La reconstrucció alemanya en el bloc occidental: naixement de la RFA (1949)
- Tema 3.- Naixement de l'atlantisme
1. Del Pacte de Dunkerque (1947) al Tractat de Brussel·les (1948)
  2. La Unió Occidental: funcions i estructura
  3. El compromís nordamericanà: Resolució Vandenberg (1948)
  4. Tractat de Washington (1949): Aliança Atlàntica
- Tema 4.- Evolució de l'atlantisme
1. Creació de l'OTAN (1951-1955)
  2. Membres, funcions i estructura institucional
  3. Reforma del Tractat de Brussel·les: naixement de la Unió Europea Occidental (UEO) (1955)
  4. Ingrés de la RFA a l'OTAN (1955)
- Tema 5.- Les organitzacions de l'Europa de l'Est
1. Esfera d'influència soviètica
  2. Kominform (1947)
  3. CAME o Comecon (1949)
  4. Tractat de Varsòvia (1955)

- Tema 6.- Els efectes de la distensió en l'Europa bipolar (1968-1975)
1. Crisi de l'OTAN: De Gaulle i l'armament nuclear
  2. Doctrina de sobirania limitada: Txecoslovàquia (1968)
  3. Ostpolitik: Willy Brandt i les noves relacions amb l'Est (1968-1973)
  4. La CSCE: noció de seguretat paneuropea i Acta Final d'Helsinki (1975)

- Tema 7.- L'Europa bipolar en la dècada dels vuitanta
1. La crisi dels euromisils (1979-1987): crisi de confiança en el bloc occidental
  2. Renaixement de la UEO (1984): Declaració de Roma
  3. Esquerdes en el bloc de l'Est: Polònia (1980)
  4. Impacte Gorbatxev (1985): seguretat global i nova política

Lectures:

- GRASA, R. (1990), "Una llarga postguerra: blocs militars i tropes estrangeres al continent europeu de 1945 als nostres dies", Per una Europa sense blocs (Documents del Centre Unesco de Catalunya, núm. 17), pp. 9-30, (fotoc).
- GRASA, R. (1993), "La nova Europa", Geografia Universal (vol. 3), Barcelona, RBA, pp. 90-115, (fotoc).
- Dossier OTAN (1996) (fotoc).
- SAINZ, N. (1993), La Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa: De procés a institució paneuropea, Centre Unesco de Catalunya/Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament (UAB), (fotoc).
- Unió Europea Occidental. Historia, Estructura, Perspectivas (1995), Bruselas, UEO, (fotoc).

Bibliografia de referència:

- AGUIRRE, M. (1984), De Hiroshima a los euromisiles, Madrid, Tecnos.
- DEZCALLAR, R. (1992), La Europa dependiente, Madrid, Eudema.
- DIEZ DE VELASCO, M. (1995), Las organizaciones internacionales, Madrid, Tecnos, pp. 404-432 (caps. OTAN i UEO) i pp. 544-553 (cap. CSCE).
- ELLWOOD, D.W. (1992), Rebuilding Europe. Western Europe, America and Postwar Reconstruction, Londres, Longman.
- FEJTO, F. (1992), Histoire des démocraties populaires (2 vols.), París, Seuil.
- FUENTES, J. (1989), El Círculo de Helsinki, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores.
- GRAML, H. y BENZ, P. (1986), El Siglo XX. Europa después de la Segunda Guerra Mundial 1945-1982 (vol. 1), Madrid, Siglo XXI.
- GROSSER, A. (1984), Les Occidentaux, París, Fayard.
- LAQUEUR, W. (1994), La Europa de nuestro tiempo, Buenos Aires, Javier Vergara.
- MAMMARELLA, G. (1995), Historia de Europa Contemporánea, Barcelona, Ariel.
- PEREIRA, J.C. (1989), Historia y presente de la guerra fría, Madrid, Istmo.
- TAIBO, C. (1991), De la revolución de octubre a Gorbachov. Una aproximación a la Unión Soviética, Madrid, Fundamentos.

Segona part.- Construcció i evolució de l'Europa comunitària

- Tema 8.- Etapa precomunitària
1. Discurs de Zurich (1946): Estats Units d'Europa
  2. Congrés de La Haia (1948): fractura federalistes versus unionistas
  3. Reconciliació franco-alemania com a base del procés
  4. El Consell d'Europa (1949): cooperació internacional clàssica

- Tema 9.- La primera Comunitat Europa: l'Europa dels Sis
1. Jean Monnet i el Pla Schuman (1950)

2. Integració econòmica sectorial: l'anàlisi neofuncionalista de la integració
3. Tractat de París (1951): Creació de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA)
4. La Alta Autoritat: supranacionalisme

Tema 10.- La Comunitat fracassada

1. Bipolaritat i construcció europea: l'impacte de la guerra de Corea (1950-53) i el rearmament alemany
2. El Pla Pleven (1950)
3. El Tractat de la Comunitat Europea de Defensa (CED) (1952) i el projecte de Comunitat Política Europea
4. El fracàs de la CED (1954): atlantisme versus europeisme

Tema 11.- Les Comunitats Europees

1. La Conferència de Messina (1955)
2. Els Tractats de Roma (1957): Comunitat Econòmica Europea (CEE) i Comunitat Europea de l'Energia Atòmica (CEEA) o Euratom
3. Estructura institucional: Comissió, Consell de Ministres, Assemblea Parlamentària i Tribunal de Justícia
4. Creació de l'EFTA (1959): l'alternativa britànica

Tema 12.- Relectura gaullista de la Comunitat Europea

1. Els Plans Fouchet (1961, 1962): Europa política i inter-governamentalisme
2. Veto francés a l'ingrés britànic (1963, 1967)
3. Política francesa de "cadira buida": un atac contra el supranacionalisme
4. Compromís de Luxemburg (1966): falsejament del joc institucional

Tema 13.- Rellançament: l'Europa dels Nou

1. Cimera de La Haia (1969)
2. Informe de Luxemburg (1970): intergovernamentalisme i política exterior (CPE)
3. Cimera de París (1974): Consell Europeu i eleccions per sufragi universal (1979)
4. Unió Política: Informe Tindemans sobre la Unió Europea (1976)

Tema 14.- Crisi i rellançament: l'Europa dels Dotze

1. Crisi pressupostària: política Thatcher i Consell Europeu de Fontainebleau (1984)
2. Ampliació a Deu (1981) i a Dotze (1986)
3. Projectes de Unió Europea: Informe Genscher-Colombo (1981) i projecte Spinelli (Tractat sobre la UE, 1984)
4. Impuls Delors (1985): Mercat Interior, fita del 92
5. Acta Única Europea (1987): Mercat Interior, CPE i revisió institucional

Tema 15.- Cooperació Política Europea: Balanç i perspectives (1970-1989)

1. Mecanismes de funcionament: cooperació intergovernamental i diplomàcia declaratòria
2. Polítiques destacades: Pròxim Orient i CSCE
3. Limitacions del tractament de la seguretat i de la defensa en el marc de la CPE
4. Crítiques a l'articulació CE/CPE i previsió (1992) de reformes de l'Acta Unica

Lectures:

- ATTINA, F. (1992), *Introducción al sistema político de la Comunidad Europea*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, pp. 135-160 ("Las fases de la evolución político-institucional de la Comunidad Europea").
- BARBE, E. y GRASA, R. (1992), *La Comunitat Europea i la Nova Europa*, Barcelona, Fundació Bofill, pp. 133-170 ("La Comunitat Europea com a actor diplomàtic. La política exterior europea: mite o realitat?").
- Las instituciones de la Unión Europea, CECA-CEE-CEEA, Luxemburgo, 1995, (fotoc).

Bibliografia de referencia:

- ABELLÁN, V. y VILA, B. (comps.) (1995), *Lecciones de Derecho Comunitario Europeo*, Barcelona, Ariel.
- ALDECOA, F. (1985), *La Unión Europea y la reforma de la Comunidad Europea*, Madrid, Siglo XXI.
- BRUGMANS, H. (1972), *La idea europea 1920-1970*, Madrid, Ed. Moneda y Crédito.
- DEIGHTON, A. (1993), "La guerra fría y los orígenes de la integración europea", *Sistema*, 114-115, pp. 89-103.
- GERBET, P. (1983), *La Construction de l'Europe*, París, Imprimérie Nationale.
- HILL, C. (comp.) (1996), *The Actors in Europe's Foreign Policy*, Londres, Routledge.
- MOLINA DEL POZO, C. (1988), *El sistema institucional de la Comunidad Económica Europea*, Madrid, Trivium, pp. 20-42 ("La Europa de los Seis 1958-1969", "De la Comunidad de Nueve a la Comunidad de Doce").
- ORTEGA KLEIN, A. (1980), "El manto de Penélope: Francia y la Comunidad Europea de Defensa", *Revista de Estudios Internacionales*, núm. 2, pp. 451-472.
- PRYCE, R. (comp.) (1990), *The Dynamics of European Union*, Londres, Routledge.
- SCOTTO, M. (1995), *Las instituciones europeas*, Barcelona, Salvat.
- URWIN, D. (1995), *The Community of Europe. A History of European Integration since 1945*, Londres, Longman.

Tercera part.- Nova Europa

Tema 16.- Reformulació del mapa europeu: grans dades

1. Caiguda del Mur de Berlín (1989)
2. Unificació de les dues Alemanyes (1990)
3. Democratització de l'Est i desaparició de les organitzacions (CAME, Tractat de Varsòvia)
4. Aparició de la guerra: Iugoslàvia (1991)
5. Desmembrament de la Unió Soviètica (1992): la CEI

Tema 17.- El procés de construcció europea

1. Proposta Kohl-Mitterrand d'Unió Política (1990)
2. Conferència Intergovernamental (1991): opcions i fractures entre els Dotze
3. Els Dotze com actor internacional: el desafiament de la guerra del Golf
4. Maastricht i el Tractat d'Unió Europea (1992)

Tema 18.- Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC)

1. PESC: Segon pilar de l'Unió Europea
2. Mecanisme de presa de decisions
3. Seguretat i defensa: UE/UEO/OTAN
4. Les accions comunes en el Títol V del TUE

Tema 19.- La Unió Europea com actor internacional

1. Directrius de la PESC (Lisboa 92)
2. El desafiament de les guerres de Iugoslàvia
3. Accions Comunes: Pacte d'Estabilitat, Mostar, Procés de Pau del Pròxim Orient, etc.
4. Ampliació a Quinze (1995): efectes sobre la PESC
5. Reforma de la PESC: Conferència Intergovernamental (1996)

Tema 20.- El paper de la UEO en la postguerra freda

1. La UEO en la guerra del Golf (1991)
2. La UEO com component defensiu de la UE i pilar europeu de l'OTAN
3. Funcions de seguretat col.lectiva (Petersberg 1992)
4. Nous membres: associats, observadors i socis associats

Tema 21.- La reforma de l'OTAN en la postguerra freda

1. Les noves relacions transatlàntiques (el paper dels Estats Units en la Nova Europa)
2. Institucions interdependents: OTAN/UEO-UE/CSCE
3. Les noves funcions (seguretat col.lectiva)
4. Procés d'ampliació a l'Europa de l'Est (Consell de Cooperació de l'Atlàntic Nord, Associació per a la Pau)
5. Reforma institucional: la nova OTAN (Berlín 1996)

Tema 22.- La transformació del procés CSCE

1. Carta de París per a una Nova Europa (1990)
2. Estructura (mecanismes de consulta i institucions) i noves funcions (minories nacionals, gestió de crisis)
3. Transformació de la CSCE en OSCE (1995)
4. L'activitat de l'OSCE en l'espai ex-soviètic (estats bàltics, Txetxènia, etc.)

Lectures:

-BARBE, E. (1995), *La seguridad en la nueva Europa. Una aproximación institucional: Unión Europea, OTAN y UEO*, Madrid, Los Libros de la Catarata, pp. 119-155 ("La dimensión seguridad y defensa en la Unión Europea") i pp. 157-197 ("El triángulo de la seguridad: la UE, la UEO y la OTAN").

-Dossier OTAN (veure lectures part II)

-SAINZ (veure lectures part II)

-UEO (veure lectures part II)

-Documents (Tratado de la Unión Europea) (fotoc):

"Título V. Disposiciones relativas a la política exterior y de seguridad común".

"Declaración relativa a las disposiciones prácticas en el ámbito de la política exterior y de seguridad común".

"Declaración relativa a las votaciones en el ámbito de la política exterior y de seguridad común".

"Declaración relativa al régimen lingüístico en el ámbito de la política exterior y de seguridad común".

"Declaración relativa a la Unión Europea Occidental".

-Documents relacionats amb la PESC (fotoc):

"Informe al Consejo Europeo de Lisboa sobre el posible desarrollo de la PESC con vistas a determinar los ámbitos en que pueden desarrollarse acciones comunes con respecto a países o grupos de países particulares" (juny 1992).

"Document final del pacte d'estabilitat" (març 1995).

"Informe del Grupo de Reflexión. IV. La acción exterior de la Unión" (desembre 1995).

Bibliografia de referència:

- DAHRENDORF, R., FURET, F. y GEREMEK, B. (1992), *La democracia en Europa*, Madrid, Alianza.
- FERNANDEZ LIESA, C.R. (1994), *Las bases de la política exterior europea*, Madrid, Tecnos.
- FERON, B. (1995), *Rusia, esperanzas y amenazas*, Barcelona, Salvat.
- FRITSCH-BOURNAZEL, R. (1992), *Europe and German Unification*, Nueva York, Berg.
- GARTON ASH, T. (1992), *Los frutos de la adversidad*, Barcelona, Planeta.
- GUILHAUDIS, J.F. (1993), *L'Europe en transition*, París, Montchrestien.
- HERRERO DE MIÑON, M. (1990), *Las transiciones en Europa Central y Oriental*, Madrid, Tecnos.
- JORDAN, R. (comp.) (1991), *Europe and the superpowers. Essays on European International Politics*, Londres, Pinter.
- LAFFAN, B. (1992), *Integration and Cooperation in Europe*, Londres, Routledge.
- LODGE, J. (1993), *The European Community and the Challenge of Future*, Londres, Pinter, (2^a ed.).
- MIAILL, H. (1993), *Shaping the New Europe*, Londres, Pinter.
- ORTEGA, A. (1994), *La razón de Europa*, Madrid, El País-Aguilar.
- RIPOL, S. (1995), *La transformación de la Unión Europea*, Barcelona, Ariel.
- SELLIER, A. y J. (1996), *Atlas de los pueblos de Europa Central*, Madrid, Acento.
- TAIBO, C. (1995), *Crisis y cambio en la Europa del Este*, Madrid, Alianza.

Pràctiques: Les pràctiques d'aquest curs estan centrades en els grans "problemes" del mapa d'Europa (minories, fronteres, etc.). Aquests problemes seran abordats en la seva dimensió històrica i en la seva dimensió més actual, per tal de lligar els problemes amb l'actuació de les diferents organitzacions en la Nova Europa. Es treballarà amb mapes i documents. Els temes treballats a les classes pràctiques seran avaluats en l'examen final (una pregunta sobre pràctiques). D'altra banda, es possible que, al llarg de les classes pràctiques, el/la professor/a demani algun treball als estudiants.

Avaluació: El curs s'avaluarà en un examen final. Aquest examen cobreix el temari teòric, les classe pràctiques i les lectures obligatòries, indicades en el programa.